

тів рух зі створення медіацентрів у школах, який очолює, зокрема, ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського. Шкільні бібліотеки самі виробляють свої програмні та інформаційні продукти. Високими темпами зростає й випуск мультимедійної навчальної продукції. Розвитку цієї діяльності присвячено значну частину вже згадуваної державної програми «Інформаційні та комунікаційні технології в освіті і науці» на 2006–2010 рр. Вагомою подією стало виділення окремим рядком у міському бюджеті Києва фінансування комп'ютеризації шкільних бібліотек на поточний рік.

Але не можна забувати, що в Україні створенням медіацентрів охоплено лише кілька відсотків загальної кількості шкіл, тоді як, скажімо, в тих-таки США, згідно зі статистичними звітами Департаменту освіти, в середині 60-х рр. минулого сторіччя 36% публічних шкіл уже мали свої медіацентри, а у 2000 р. таких шкіл було вже 92%, які охоплювали 97% усіх учнів країни. Станом на 2000 р. 69% шкільних бібліотек США мали свій електронний каталог, 60 — окрім цього мали вихід на електронні каталоги інших бібліотек, 96 — вихід на інтернет, 68 — власні чати, 70 — спеціалізовані програмні продукти навчального призначення (математичні бластери, програми для поглибленого вивчення фізики, хімії, географії, історії, іноземних мов тощо), понад 88% шкільних медіацентрів — свої реферативні бази даних (разом з енциклопедіями й словниками), 82 — повнотекстові бази даних профільних статей та інших публікацій, 62 — свої бази даних про дальшу освіту учнів, 56 — доступ до віддалених академічних баз даних типу ERIC або PROQUEST, 62% — власні електронні колекції книг, журналів та інших видань [1].

Таким чином, нам є в кого вчитися. Науково-методичне забезпечення інформатизації мережі бібліотек загальноосвітніх навчальних закладів України має спиратися на світовий досвід створення шкільних медіацентрів, а також передбачати створення розгалуженої інфраструктури підтримки цього процесу, своєрідного інформаційного середовища, яке має спиратися на загальноукраїнський координаційний та методичний центр і регіональні структури освітянської галузі.

Практика свідчить, що в Україні вже розпочалася інформатизація мережі шкільних бібліотек. Темпи й успіх цього процесу залежать від ефективності його науково-методичного забезпечення, а отже, від участі творчих сил провідних установ освітянської галузі України.

Література

1. Рогова П.І., Артемов Ю.І. Науково-методичне забезпечення реалізації Концепції інформатизації мережі бібліотек загальноосвітніх навчальних закладів України // Педагогіка і психологія. Вісник АПН України. Науково-теоретичний та інформаційний журнал Академії педагогічних наук України. — №4 (53). — 2006. — С. 145–150.

КУРСИ ЗА ВИБОРОМ — СКЛАДОВА ПРОФІЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ ШКОЛЯРІВ

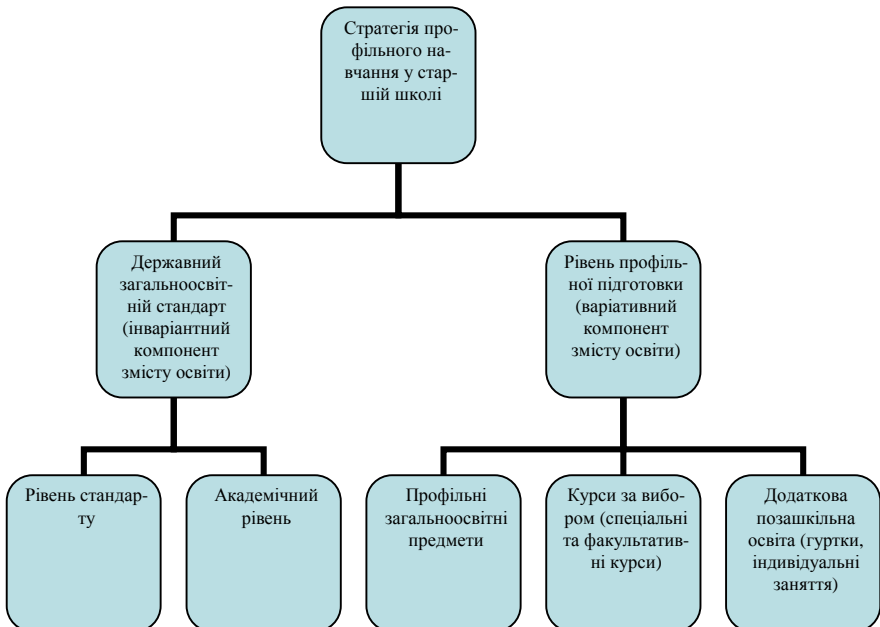
Кизенко В.І. (Київ)

Однією з визначальних тенденцій розвитку сучасної освіти є її спрямованість на особистість людини. У державних документах (Закон України «Про загальну середню освіту», Постанова Кабінету Міністрів України від

16.11.2000 р. «Про перехід загальноосвітніх навчальних закладів на новий зміст, структуру і 12-річний термін навчання», Національна доктрина розвитку освіти України, затверджена Указом Президента України від 17.04.2002 р.) закладено нові підходи до організації освіти в старшій школі. Вона має функціонувати як профільна. Це створюватиме сприятливі умови для врахування індивідуальних особливостей, інтересів і потреб учнів, формування у школярів орієнтації на той чи інший вид майбутньої професійної діяльності. Профільна школа якнайповніше реалізує принцип особистісно орієнтованого навчання, що значно розширює можливості учня у виборі власної освітньої траєкторії (Концепція профільного навчання в старшій школі // Інформ. зб. МОН України.— 2003.— №24.— К.: Пед. преса, 2003.— 15 с.).

Профільне навчання — вид диференційованого навчання старшокласників відповідно до їхніх освітніх потреб, зумовлених орієнтацією на майбутню професію. Воно передбачає організацію навчання, за якою зміст однієї (рідше двох) освітньої галузі вивчається глибше і ширше, ніж це передбачено складовою змісту загальної середньої освіти. Це забезпечується збільшенням кількості навчальних годин на вивчення групи відповідних предметів галузі (профільні загальноосвітні предмети), а також уведенням додаткових (нових) предметів, курсів за вибором за рахунок годин варіативної частини базового навчального плану.

Схема

Курси за вибором (спеціальні, факультативні) є однією із складових рівня профільної підготовки. Разом з обов'язковим навчанням вони виконують спільну мету — забезпечують повноцінний розвиток особистості, створюють сприятливі умови для її самовизначення, підготовки до самореалізації в суспільстві (див. схему). На наш погляд, це основна мета факультативного навчання у загальноосвітньому навчальному закладі (Кизенко В.І. Факультативні

курси в структурі профільного навчання // Освіта і управління.— 2006. — Т. 9. — №3-4.— С. 161-167).

Останнім часом інтенсивно обговорюється проблема впровадження у старшу (профільну) школу курсів за вибором.

І.М. Осмоловська аналізує особливості курсів за вибором.

Чим відрізняються курси за вибором від факультативів і гуртків, які також є заняттям за вибором учнів? Є відмінності організаційного і змістового плану. Організація курсів за вибором передбачає обов'язковий вибір учнями якого-небудь курсу із запропонованих. Факультативні заняття, так само як і гурткові, учень може або відвідувати, або не відвідувати.

На заняттях, де викладаються курси за вибором, основний акцент зосереджений на визначенні проблем, які цікавлять учня. Відповідно, зміст курсів за вибором не поглиблює знання учня, а розширює їх, об'єднує наукові знання з щоденними, життєвими, ніби «піднімає» особистий життєвий досвід учня на науковий, теоретичний рівень. Курси за вибором відрізняються і від гурткових занять тим, що є цілісними, завершеними навчальними курсами (Осмоловская И.М. Дидактика: Учеб. пособ. для студ. высш. учеб. заведений.— М.: Издат. центр «Академия», 2006.— 240 с.).

У українській Концепції профільного навчання зазначено, що курси за вибором — це навчальні курси, які входять до складу профілю навчання, їх основні функції: поглиблення і розширення змісту профільних предметів або забезпечення профільної прикладної і початкової професійної спеціалізації навчання. Курси за вибором реалізуються за рахунок варіативного компонента змісту освіти. Кожна школа повинна мати банк курсів за вибором. Учням надається змога обирати ті курси, які найбільше відповідають їхнім інтересам.

Через те, що набір курсів за вибором визначають самі школярі, це їх змушує визначитися у самостійному виборі індивідуальної освітньої лінії, професійному самовизначенні.

Також при розробці та реалізації курсів за вибором у старшій школі доцільно враховувати такі принципи навчання: індивідуальність; доступність; наступність; результативність.

Проаналізувавши зміст окремих курсів за вибором у профільній школі можна умовно, на наш погляд, виділити наступні типи курсів за вибором.

I. Предметні курси, завдання яких — поглиблення і розширення знань з предметів, які входять до базового навчального плану загальноосвітнього навчального закладу.

У свою чергу, предметні курси за вибором можна поділити на кілька груп:

1) **Курси за вибором підвищеного рівня, які спрямовані на поглиблення того чи іншого навчального предмета** та тематично і тимчасово узгоджуються з цим навчальним предметом. Такий курс за вибором дасть змогу вивчити обраний предмет не на профільному, а на поглибленому рівні. У цьому випадку всі розділи курсу поглиблюються більш-менш рівномірно.

2) Курси за вибором, у яких поглиблено вивчаються окремі розділи основного предмета, які входять до обов'язкової програми предмета.

3) Курси за вибором, у яких поглиблено вивчаються окремі розділи основного предмета, які не входять до обов'язкової програми предмета.

4) **Прикладні курси за вибором**, мета яких ознайомити учнів з найважливішими методами застосування знань на практиці, розвитку інтересу учнів до передової техніки і виробництва.

5) Курси за вибором, присвячені вивченню методів пізнання природи.

6) **Курси за вибором, присвячені історії предмета**, які входять до навчального плану загальноосвітнього навчального закладу (історія фізики, біології, хімії, географічних відкриттів), так і тих, що не входять до нього (історія астрономії, техніки, релігії тощо).

7) **Курси за вибором, присвячені вивченню методів розв'язування задач** (математичних, фізичних, хімічних, біологічних тощо), складанню і розв'язуванню задач на засадах фізичного, хімічного, біологічного експериментів.

II. Міжпредметні курси за вибором, мета яких — інтеграція знань учнів про природу і суспільство.

III. Курси за вибором, які не входять до базового навчального плану. Курси за вибором у всіх випадках повинні відповідати запитам учнів, які їх обирають, хоча ці курси і відрізняються цілями і змістом.

СПЕЦІАЛЬНІ КУРСИ В СИСТЕМІ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ

Липова Л.А. (Київ)

Спеціальні курси (спецкурси) — курси профільного доповнення, які поглиблюють, розширюють межі профільних предметів, розвивають і доповнюють їх зміст (деякі з них інтегрують зміст), забезпечують задоволення індивідуальних освітніх інтересів, потреб і нахилів школяра, а також внутрішньо-профільну спеціалізацію і професійну спрямованість, тобто спецкурси виконують роль надбудови, доповнюючи зміст профільних предметів. Спецкурси є важливим елементом профільного навчання і способом максимальної індивідуалізації потенціалу кожного учня, компенсуючи вельми обмежені можливості базових і профільних курсів. Спецкурси порівняно з профільними предметами мають більшу варіативність змісту, враховують потреби регіону і індивідуальні потреби кожного учня, посилюють практичну і дослідно-експериментальну складову профільного навчання, характеризуються різноманітністю і нестандартністю.

На наш погляд, саме спецкурси допоможуть усунути суперечності між освітніми потребами молоді та існуючим традиційним «асортиментом» навчальних предметів у школі. Тому нині спостерігається тенденція до скорочення обсягу інваріантних навчальних предметів і збільшення варіативності навчання за рахунок розширення спектру навчальних курсів за вибором учня (спецкурсів). На відміну від факультативів (*facultative* — необов'язковий) спецкурси є обов'язковими для відвідування після вибору самим учнем (*elect* — вибір). Саме школяр, а не вчитель має вибрати найбільш цікаві чи потрібні для нього спецкурси у межах додаткового гранично допустимого навантаження.

Оскільки спецкурси впроваджуються за рахунок шкільного компонента навчального плану, то в різних школах з однаковим профілем навчання можуть існувати різні за тематикою спецкурси. Це залежить від рівня підготовки вчителів, матеріально-технічної бази навчального закладу, традицій школи, напрямів розвитку регіону (промислового чи аграрного), а найголовніше — від запитів, інтересів і можливостей самого учня.

Функції спецкурсів полягають у: а) вивченні ключових проблем сучасності в обраній галузі знань; б) засвоєнні профільних предметів на належному рівні за рахунок насичення профільного курсу додатковим змістом, який поглиблює і розширює знання з основних предметів; в) орієнтації на діяльнісний аспект змісту, удосконалення навичок пізнавальної, дослідницької, практичної